

מדרגת עם ישראל במעמד הר סיני

הרב אודי פוגל

- א. הקדמה
- ב. הצגת השאלה בהרחבה
- ג. שיטת הראשונים
  - ✿ שיטת הרמב"ם
  - ✿ שיטת הרמב"ן
  - ✿ שיטת ספר הכוזרי
- ד. סיכום
- ה. נפקא מינה לעתיד לבוא

א. הקדמה

מעמד הר סיני, "קוטב הדת", נחקק בזכרון האומה כאירוע היסטורי, אדיר ונצחי.

מה התרחש באותו מעמד, איזה תהליך רוחני עברנו שעל ידו נולדה בנו אמונה נצחית, אמונה שמחיה אותנו בכל הדורות ונותנת לנו כוחות לעמוד איתנים בכל המצבים?

השאלה העומדת ביסוד בירור תהליך זה, ואשר איתה מתמודדים ראשונים ואחרונים, נובעת מהפער בין ההכנה (או יותר נכון- המדרגה) בה נמצאים

1. אגרת תימן לרמב"ם, עמוד קכז במהדורת הרב שילת.

2. כפי שבאר הרמב"ם, שם, עמוד קכת.

רבבות עמד בית ישראל, גברים נשים וטף, ובין המדרגה הרוחנית העליונה שאליה זכו במעמד הנשגב של "ישקני מנשיקות פיהו" – מתן תורה.³

ב. הצגת השאלה בהרחבה

הגמ' בנדרים לח. אומרת: "אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו" וכולן במשה". אלו הם תנאי הנבואה כפי שהגדירו אותם חז"ל וביארו אותם בדרכים שונות, אם כפשט הדברים,⁴ ואם על דרך המשנה באבות: "איזהו עשיר? השמח בחלקו...".⁵

מכל מקום אין השראת שכינה ללא התנאים הנ"ל, וגם עם כל המעלות הללו – ללא רצון ה' לא תחול הנבואה על האדם.⁶

ומכאן עולה הקושיה המתבקשת שאותה מקשים רבים מהראשונים: איך זכו ישראל למדרגת הנבואה במתן תורה, כמו שעולה מפשט הפסוקים, המדרשים והגמרות?

נביא גמ' אחת איתה מתמודדים חלק מהראשונים באופן ישיר ודרכה הם מתרצים את השאלה:

מכות כד. – "אנכי ולא יהיה לך **מפי הגבורה** שמענום". כלומר שלפחות את שתי הדברות הראשונות שמענו באופן ישיר, בגילוי אלוקי שלכאורה כמוהו כנבואת משה בכל התורה כולה.⁷

---

3. ובלשון ספר העיקרים: "והוא מבואר כי שש מאות אלף רגלי שיצאו ממצרים מורגלים בעבודה קשה בחומר ובלבנים לא היו ראויים למדרגה גדולה כזו" (מאמר שלישי, פרק י"א)

4. ובשבת צב. נאמר "בעל קומה" במקום "עניו", וצ"ע.

5. דרשות הר"ן הדרוש החמישי, לפי פשט הגמרא שמפרטת את התכונות ולומדת אותן ממש רבנו.

6. רמב"ם, יסודי התורה פ"ז, ה"א.

7. מו"ב, לב שלא כדעת הפילוסופים שכל מי שמגיע לדרגה מסוימת יתנבא בהכרח.

8. שהרי הגמרא אומרת ש"תורה צוה לנו משה" שזה 611 בגימטריה – בא למעט את השתיים הראשונות ששמענו בעצמנו.

ג. שיטות הראשונים⁹

שיטת הרמב"ם ❁

הרמב"ם, בתחילת פרקי הנבואה שבמורה הנבוכים¹⁰ העוסקים בהגדרת עניינה של הנבואה ומדרגותיה השונות, לא מתפשר לרגע על החוקיות והסדר שצריך האדם לשמור כדי לזכות לנבואה¹¹. אין נבואה ללא הכנה, כי נבואה היא לא נס אלא יכולת אנושית עליונה התלויה ברצון ה'.

ישראל במתן תורה לא נתנבאו כי לא היו מוכנים לכך, אלא היו עדים למעמד עליון, קולות וברקים, ענן וערפל-ובשיאם קול גדול שלא יסף, קול מיוחד שנחקק בנשמתם והתפרש לאחר מכן על ידי משה רבנו כעשרת הדברות, או, אם נסביר כגמ' במכות, כשתי הדברות הראשונות בלבד.

"מפי הגבורה שמענום"¹² – את יסודות האמונה: אמונה במציאות ה' ובאחדותו העליונה זכינו לקבל באופן מאוד עוצמתי, בצורה שבה אותם עיקרי אמונה שמבוררים על ידי מופתים שכליים (ובכך הם נחשבים לרמב"ם כמהותיים יותר משאר הדברות) נחקקים בנשמתנו לדורות והופכים לחיות בקרבנו, ולא כידיעה שכלית בעלמא¹³.

הישג רוחני נוסף לו זכינו במעמד הר סיני מודגש ע"י הרמב"ם בהלכות יסודי התורה¹⁴. במתן תורה נתבססה בקרבנו האמונה המוחלטת בנבואת משה שהיא בעצם מעל כל הנבואות, ומכח אמונה זו נולדה בקרבנו ודאות נצחית בתורה ובאלוקיותה "וגם בך יאמינו לעולם". מבאר הרמב"ם שבעצם נבואה זה שם משותף¹⁵, מכיוון שנבואת משה איננה מתנהגת לפי

9. ביאור תמציתי של השיטות מובא בדברי הרב הנזיר בפירושו על הכוזרי עמוד צב-צד, ובדברינו להלן נרחיב יותר.

10. מו"נ, חלק ב, פרקים ל"ב-ל"ג..

11. אמנם בפירושו להלכות יסוה"ת רוצה הכס"מ לומר שבאופן מזדמן יודה הרמב"ם שיש נבואה גם לבלתי מוכנים. עיין שם בלח"מ שחולק על כך.

12. שהרי "אין ההאמנה הדבר הנאמר בפה אלא מה שמצויר בנפש" (מו"נ א, ג). ועיין עוד באריכות בהסברו של הרב יונתן בלס בספרו על המו"נ "מנפת צוף" חלק א' פרק ל"ד.

13. משנה תורה, ספר המדע, הלכות יסודי התורה, פרק ח, הלכה א' -ב'.

14. מו"נ, ב', ל"ה: "אמנם נבואת משה לא אדבר בה באלו הפרקים אפילו מילה אחת.. ששם נביא ייאמר אצלי על משה ועל זולתו בסיפוק".

חוקי הנבואה, לפי ארבעת ההבדלים אותם הוא מונה¹⁵, איננו יכולים להשיג אותה והיא בעצם תופעה חד פעמית שירדה לעולם כדי לתת תורה לישראל. מה שמקנה לחכמי התורה עדיפות ברורה על הנביאים האחרים, שמתנבאים לפי חוקי הנבואה ואינם יכולים לחדש מצוות או הוראות נצחיות.¹⁶

✽ שיטת הרמב"ן

בפירושו על התורה¹⁷ מבאר הרמב"ן שישראל נתנבאו בשתי הדברות הראשונות כנביאים לכל דבר, כפשט הגמ' במכות, ואת שאר הדברות שמעו בקול אחד, שפורש על ידי משה, כהסבר הרמב"ם. הרמב"ן לא מסביר איך זה קרה בניגוד לחוקי הנבואה האומרים שלא הכנה מוסרית ושכלית מתאימה אין נבואה והשראת שכינה על האדם. הסבר לדבריו ניתן למצוא בדברי הר"ן, שנראה שהולך בשיטתו, שהרי בדרשותיו הוא חולק על הסבר הרמב"ם בגמ' במכות וטוען שישראל כן התנבאו בשתי הדברות הראשונות, כרמב"ן¹⁸. מסביר הר"ן שדברי ר' יוחנן בנדרים אינם מוחלטים אלא מגדירים את המציאות הרגילה של נביא בישראל¹⁹, אבל כשיש צורך ועל פי תנאים מסוימים אפשרית הנבואה גם לבלתי מוכנים אליה:

א • מה מוגדר כצורך?

לדוגמא - בלעם מתנבא ללא הכנה ואפילו עם הכנה הפוכה כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם שלו היו מתנבאים מצבם היה שונה²⁰. מה הצורך לנבואת העם במתן תורה?

15. בהקדמה לפרק חלק ובהלכות יסודי התורה פ"ז, ה"ו.

16. הלכות יסוה"ת פ"ט, הלכה א' ב'. באגרות הראי"ה ב, אגרת תסז, עמוד קא מביא מרן הרב מחלוקת בדבר בין הכוזרי לרמב"ם. ויובן על פי מה שיתבאר לקמן.

17. שמות, יט, ט; כ, ז; ועוד.

18. ואולי אפשר לומר שהר"ן שייך לבית המדרש של הרמב"ן ולשיטתו ככלל.

19. וכן פירש הרא"ש את דברי ר' יוחנן בנדרים: אין הקב"ה משרה שכינתו אלא... – פירש הרא"ש: בקביעות. ועיין לעיל בהערה 11.

20. דרשות הר"ן עמ' פא בהוצאת מכון שלם ועיין שם בהערות 37 ו39.

- 1 « האמונה המוחלטת בשתי המצוות הראשונות, וכלשון הרמב"ן: **שיהיו כולם נביאים באמונת ה' ובאיסור עבודה זרה... לפי שהם העיקר לכל התורה והמצוות**»
- 2 « אמונה שלמה בנבואת משה רבנו, שהיא עליונה ומוחלטת ביחס לכל הנביאים שיבואו אחריו.

לאור האמור, עולה כי בעצם מבחינת התועלות שבמתן תורה במעמד הר סיני יש דמיון בין הרמב"ן לרמב"ם אלא שהדרך שונה²¹, הן מבחינת מה בדיוק שמעו קול או דיבור, והן בהגדרת שתי הדברות הראשונות²².

ב • איך? מה הם התנאים לנבואה במצבים החריגים?²³

- 1 « קרבה למוכן לנבואה. לדוגמא: משה ושבעים הזקנים, משה ויהושע, אליהו ואלישע. כל אלו מצבים בהם יש התעלות לנבואה או עלייה במדרגת הנבואה שלא לפי המצב שבו נמצא האדם, אלא מכח הנביא שבקרבתו.
- 2 « הימצאות במקום שיש בו השראת שכינה: משכן, מקדש. לדוגמא: התנבאותו של שמואל במשכן שילה לפני שידע מהי נבואה²⁴.
- 3 « על פי המלבי"ם²⁵ בשעת הצורך, הקב"ה עוזר לאדם שבו הוא בחר לשליחות²⁶ ומעלה אותו בדרך לא טבעית למדרגת נבואה²⁷, וכך הוא

21 הרב שאוועל בהערותיו על הרמב"ן תולה את מחלוקתו עם הרמב"ם במחלוקת ריב"ל וחכמים במדרש שיר השירים (עמוד שצז בהוצאת מוסד הרב קוק ד"ה ומבינין).

22 שלא כרמב"ם, סובר הר"ן כרמב"ן שהמצוה הראשונה אינה אמונה במציאות ה' אלא בה' כמצוה - כמלך שגוזר. עיין בדרוש התשיעי בדרשותיו וכן בתפארת ישראל למהר"ל פרק ל"ז.

23 ר"ן, הדרוש השמיני. וכן באריכות בספר העיקרים ג, י"א (אמנם לפי דבריו משמע שישאל שמעו את כל עשרת הדברות ככוזרי, אך נראה ששיטתו העקרונית כר"ן).

24 העיקרים מחלק בין נבואה בעזרת נביא שלא דורשת שום הכנה, ובין נבואה באמצעות מקום קדוש שדורשת הכנה מסוימת.

25 ירמיה פרק א פסוק ה - חלק ביאור הענין.

26 " בעת יצטרך ה' לשלוח שליח כללי אל העם ולא ימצא איש המוכן לזה מעצמו", שם.

מסביר את נבואות השופטים שעל פי חז"ל לא היו ראויים לנבואה מצד מדרגתם האישית, כגון גדעון ומנוח. גם כאן יש איזו הכנה אולי מצד המידות והמסירות לכלל, שהרי לא סתם בחר בהם ה' ולא במישהו אחר.

לסיכום שיטה זו: עם ישראל אמנם זכה לנבואה ממש בשתי הדברות הראשונות, אבל אין כאן מחלוקת מהותית על הרמב"ם. כלומר, הגמ' בנדירים שמגדירה שיש תנאים לנבואה נשארת בתוקפה, אלא שיש יוצאים מן הכלל שגם הם מסודרים תחת חוקיות-מתי ואיך. בסופו של דבר יוצא שהנבואה היא השגה עליונה והיא מדרגת **יחידי הסגולה בעם ישראל**, או שזוכים אליה גם הבלתי מוכנים כשיש סיבה המצדיקה זאת. במתן תורה הסיבה היא- לבסס את האמונה ביסודי התורה ונבואת משה לדורות.

שיטת ספר הכוזרי ❁

"ושמע העם **דיבור צח** בעשרת הדברים, הם אמות התורה ושרשיה"²⁸. אין מפורש מזה, במתן תורה התעלה העם כולו לנבואה ממש שהרי כל מטרת המעמד הוא היתה "להסיר הספק הזה מלבותם" שעם כל אמונתם במשה רבנו מכח יציאת מצרים עדיין הסתפקו בעצם עניין הנבואה "איך ידבר אלקים עם האדם"²⁹. אמנם, גם לפי ריה"ל יש חילוק במדרגות הנבואה בין משה לשאר העם ובזכות זה גם נחקקה בלבם האמונה בנבואת משה אליהם בכל מצוות התורה- אבל עניין הנבואה שהוא בעצם גילוי של העניין האלוקי במציאות לפי הכוזרי התגלה אצלם ללא סייגים: לא מצד ההכנה שמופיעה כתנאי

---

²⁷ "יבחר איש אחד הטוב בעיניו ויכניחו לנבואה ע"י שישנה טבעו ויעזרהו על בחירתו", שם.

²⁸ מאמר ראשון, פז.

²⁹ שם, ולא כרמב"ן שאומר שהאבות היו נביאים והעם ידע שיש כזו מעלה. אפשר להסביר לשיטת הכוזרי שאמנם עמ"י ידע שיש מעלה פרטית של נבואה אך החידוש היה שזה מופיע כתבע של עם.

בגמ' בנדריס³⁰, וגם לא מצד חילוק ברמת החשיבות בתוך הדברות שמופיע בגמ' במכות. הנבואה מופיעה מצד סגולתם של ישראל, עניינם המיוחד, שהיא העניין האלוקי השורה בתוכם ומנהיגם.

גם האברבנאל בפירושו על המו"נ³¹, אחרי שמבאר את שיטת הרמב"ם, חולק עליו ואומר: "ואין להיפלא מהיותם בלתי מוכנים... שאין הנבואה דבר טבעי תצטרך אל הכנות קודמות בהכרח אבל היא מכלל הנפלאות הנתלות ברצון האלוקי". כלומר, לדבריו לא צריך לחפש חוקיות בנבואה בהכרח- גם לא למצבים המיוחדים שבהם חלה הנבואה על מי שאיננו מוכן. ההדרגות והכנות הם חשובות-אך אסור לטעות ולחשוב שהנבואה, כתכונתו המהותית של עם ישראל, תלויה בהכנות אלו.

מרן הרב ב"מדבר שור" מבאר בהרחבה שיטה זו של הכוזרי והאברבנאל³². מסביר הרב, על פי דברי חז"ל במדרש³³, שבעליית משה אל ה' ובירידת משה על הר סיני יש יציאה מטבע הנבואה לשני כיוונים:

א « התעלות לנבואה שלא דרך החושים. טבע הנבואה הוא שהחושים עצמם קולטים את דבר ה' בצורות שונות, דרך הכח המדמה, ואילו נבואת משה היא פגישה ישירה, נשמטית עם הדיבור והתוכן האלוקי, מה שמאפשר השגות עליונות בתורה, כי הרי לפי המעלה הרוחנית כך גודל ההשגה וההבנה האנושיים.

ב « ירידה לנבא גם את מי שלא מוכן בהכנות הרגילות. כלומר, טבע הנבואה לחול על מי שהכין את עצמו בהכנות המתאימות, וכאן עם ישראל כולו זוכה לנבואה ללא אותן הכנות.

30. חוץ מההתקדשות וההיטהרות שמופיעים בפירוש בתורה שהם בבחינת הכנת הכלי במובן הפיזי.

31. חלק ב, פל"ג. עמוד 72 בהוצאת ברזני. וכן בביאורו על פרק ל"ב שם. וכן בפירושו על התורה פרשת ואתחנן.

32. הדרוש הרביעי, עמוד לא-מד.

33. משל למלך שגזר שלא יעברו בין שתי מדינות במלכותו, רצה לבטל את הגזרה (שמשא יעלה) ואמר אני אתחיל(ל וירד ה')

מדוע שינה הקב"ה לרגע אחד את כל חוקי הנבואה? אומר הרב:

וטעם הדבר היה כי תכלית התורה היא שיגיעו ישראל לטוף לאותה המעלה שזכה לה משה רבינו ע"ה. א"כ היה צריך להכין הענינים הגדולים לתכלית זו העליונה שתהיה בסוף הימים, ע"כ הוכרח שיעלה למקום העליון ששם תהי' תכלית התורה(ומשה עלה). והיה צריך ג"כ לקבע אופן שיהיו אותן הענינים הנשגבים שמעותדים לבא לע"ל, מתקשרים באלה המעשים והלימודים שנעשה כעת בהיותנו בשפל המצב עדנה, ע"כ השפיל השי"ת הענינים האלהיים להכין אותם להתקשר בדברים שהם למטה מהם ויתפעלו על ידם (וירד ה')³⁴.

מעמד הר סיני נועד לוודא בקרבנו את הידיעה שהתורה עם כל רוממותה, כפי שהושגה בנבואה עליונה על ידי משה רבנו, ניתנה לנו עם כל חסרונותינו ובכוחנו להתרומם אליה ולזכות להבין את כל עומקיה וצפונותיה. במתן תורה נפגשנו עם התכונה האמיתית שלנו- הקשר החי עם ריבונו של עולם, תורתו שהיא בעצם תכונת הנבואה. ומכאן נדע שכל אותם חוקים הכרחיים להשגת הנבואה אינם מוחלטים לגמרי אלא שכך נצרך להיות כרגע³⁵. כלומר, להיפך מהשיטות הקודמות שמתקשות עם היציאה מהסדר הרגיל- מסביר הרב שזו גופא היתה המטרה: **"כדי שיתאמת להם עניין הנבואה גם מה שהוא נגד החק הטבעי בנבואה"**³⁶.

על ידי היציאה מהחוקיות הרגילה הפנמנו שאותה חוקיות אינה באה להגביל ולצמצם את עניין הנבואה ולהגדיר אותה, כי אין להגדיר דבר ששייך למהות המציאות בחוקים אלו או אחרים, ובכך ליחס לקב"ה איזה הכרח, כאילו אין לו ברירה אלא להתנהג לפי החוקים שהוא קבע³⁷.

³⁴. שם, עמוד לב.

³⁵. ובלשון הרב: "אינם מטעם טבע החיוב אלא מצד גזרת מלך העליון ב"ה".

³⁶. שם, עמוד לו.

³⁷. במקומות רבים חוזר הרב על המושג טבע החיוב ביחס לנושאים שונים, ונלחם בתפיסה המחייבת את ריבונו של עולם לחוקים שהוא חוקק ואפילו יהיו טובים וצדיקים.

ד. סיכום

נחלקו הראשונים מה שמעו ישראל במתן תורה :
רמב"ם - קול גדול שהתפרש על ידי משה לעשרת הדברות או לשתי דברות בלבד על פי חז"ל בגמ'.
רמב"ן - שתי דברות ראשונות בנבואה, ואת השאר בקול שהתפרש על ידי משה.
נזרי - עשרת הדברות בנבואה.

אפשר לומר, על פי מה שהבאנו לעיל, ששורש מחלוקתם קשור לשאלה מה עניינה של הנבואה בישראל.

לרמב"ם וכן לרמב"ן - הנבואה היא הישג רוחני עליון שיחידי סגולה מתעלים אליו ובכך מזכים את שאר העם - המוכנים ואף הבלתי מוכנים כדרכם של החסידים לזכות את כל חלקי האומה³⁸. לפי הרמב"ם בדרך של לימוד והשפעה שכלית³⁹, ולפי הרמב"ן והר"ן גם בהאצלת נבואה באופן זמני.

לשיטתם, הנבואה היא עיקר ששייך לסוגיית תורה מן השמיים, כמו שמסביר ספר העיקרים⁴⁰ שעניין הנבואה הוא חיזוק התורה על ידי גילוי אלוקי עליון, שהרי התורה היא זו שמשלימה את האדם והאנושות כולה, ולכן הנבואה היא משמשת כאמצעי לתורה שהיא התכלית.

במתן תורה זכינו להפנים לנצח את יסודות האמונה למען נוכל להשתלם על ידם ולהעמיק עוד ועוד בתורה ובמצוותיה. העובדה **שלא שמענו את כל עשרת הדברות** לא באה להמעט ח"ו בערכו של מעמד הר סיני לדורות אלא להגדיר לאן הוא מכוון אותנו. בזכות הפגישה הנשמטית שלנו עם ריבונו של עולם נחקקה בקרבנו האמונה בו ובתורתו, מה שמעמיד אותנו

38. מסל"ש פי"ג. וכן ביחס להשגות רוחניות בתורה יש השפעה כזו עיין בר"ן בדרוש השמיני.

39. מו"נ א', ט"ו - הנביאים נקראים מלאכים שתפקידם לעלות ולרדת על מנת להדריך את העם. וכן שם, ב', ל"ד.

40. מאמר שני, פרק י"ב. כידוע העיקרים מתמצת את י"ג העיקרים של הרמב"ם לגי', ומכניס את הנבואה תחת העיקר של תורה מן השמים.

על הרגליים על במת ההיסטוריה כעם ה', עם הנצח שבק בתורת ה' בכל המצבים והניסיונות.

לעומתם, סוברים **הכוזרי וההולכים בדרכו** שהנבואה היא מהותם ועניינם העצמי של ישראל⁴¹. באופן זמני היא מתגלה אצל היחידים המכשירים עצמם אליה אבל אין טבעי מכך שכל ישראל כאיש אחד בלב אחד יזכו להתנבא ולשמוע את עשרת הדברות.

לכוזרי, כמו שמברר זאת הרב ובעקבותיו הרצי"ה⁴² יש לנבואה ערך עצמי-מה שהיינו שם זה מצד שאנחנו באמת. מעבר לתפקיד ההיסטורי שיש למעמד הר סיני, ומעבר לתפקיד הנבואה כמגנה על התורה, יש כאן גילוי עצמי של תכונת העם הזה. והתכונה הזו מתגלה בתחילת היווצרותו של העם הזה "והיא הראיה אין צריך עמה לא ראייה ולא מופת"⁴³. מכוח מעמד הר סיני אנחנו הולכים כל הדורות ומגלים את תכונתנו העצמית, את מה שהתגלה כבר בפועל⁴⁴.

ה. נפקא מינה לעתיד לבוא⁴⁵

על פי דברינו אפשר להבין את מחלוקת המפרשים בפירוש הפסוק ביואל:

וְהָיָה אַחֲרַי בֶּן אֲשֵׁפוּדָה אֵת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְנֵיכֶם
וּבְנֹתֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם חֲלָמוֹת יַחְלְמוּן בְּחֹרֵיכֶם חֲזִינֹת יִרְאוּ: (יואל, ג, א)

על איזו מציאות מדבר הנביא?

41. כוזרי א, מ"ח. החבר מגדיר את ישראל על פי המדרגה שבפועל אצל משה רבנו אדון הנביאים. לעומת הרמב"ם שמנתק בין מדרגות הנבואה למעלת משה עיין מו"נ, ב', ל"ד

42. שיחות הרצי"ה ויקרא עמוד 186: ישראל נביאים. ובהערה 79 שם.

43. כוזרי א, טו.

44. במדבר שור על פרשת נח מסביר הרב על פי זה את ההבדל בין אברהם אבינו שהלך לפני ה', כלומר הביא את האנושות לגילוי מדרגה חדשה, לעומת עם ישראל שהולכים אחרי ה' כלומר חושפים את מה שהוטבע בקרבם במתן תורה בפועל ממש.

45. סעיף זה מבוסס על דברי ר' שמואל רקנטי, נ"י.

רד"ק: ובשפיכות הרוח אמר על כל בשר אבל בנבואה לא אמר כל אלא ונבאו בניכם ובנותיכם, ואמר זקניכם בחוריכם לא כלם והוא ע"ד שכתב החכם הגדול הרב ר' משה בן מימון ז"ל **כי לא תבא לאדם הנבואה ואפילו עם התלמודות אלא אם כן קדם לו טבע בעת היצירה**⁴⁶. כלומר, גם לעתיד לבוא לא ישתנו החוקים הנבואיים, ואין זה גורע לדעת הרד"ק מגודל מעלת אותו עתיד. שפיכת הרוח היא ההתעלות השכלית והרוחנית והיא עיקר המבוקש לשיטתו שהיא שיטת הרמב"ם לעיל.

מלבי"ם: "ואז ישפוך רוחו על כל בשר בשפע רב ועצום..." אמנם יהיה הבדל בין האנשים הכנתם (בניכם ובנותיכם, זקניכם, בחוריכם), אבל שפיכת הרוח תהיה על כל בשר ומשמע שהיא השפעת הנבואה שמעבר להכנת המקבלים אלא לפי הסגולה שבתוכם, המעלה הפנימית שנחקקה בקרבנו במעמד הר סיני, ומתגלה בנו לעתיד לבוא⁴⁷. כמו כן ניתן להסביר על פי הנ"ל את הדרך בה תחזור הנבואה. במו"נ ב, סוף פל"ו אומר הרמב"ם שהגלות היא הסיבה לכך שנפסקה הנבואה. מכיוון שירדה לעולם עצבות כללית על מצבם של ישראל והעולם כולו, אין נבואה. כל זה בהתאם לשיטתו שהתנאים לנבואה הכרחיים. ממילא, הוא מסביר, שכשתחיל הגאולה יוצרו התנאים המתאימים לחידושה. כלומר, **שהגאולה היא סיבת הנבואה**. גם כאן חולק עליו האברבנאל ואומר שהנבואה היא נס שמתחולל ברצון ה' ללא תלות הכרחית בהכנת המתנבא. לפי דברי הרב באגרת תקנ"ה אפשר להסביר שהנס הוא בזה שהנבואה מתנוצצת מכח הסגולה הישראלית, והיא זו שמחוללת את הגאולה. **כלומר שהגאולה היא סימן לחזרת הנבואה**, דהיינו לפוטנציאל הנבואי שקיים בישראל⁴⁸.

46. וכן מפורש במו"נ ב', ל"ב שהכוונה בפסוק למעלה שכלית ולא לנבואה.

47. יש מקום להרחיב בשיטה זו על פי דברי הרב ותלמידיו במקומות רבים.

48. גם אם נגיד שהרמב"ם לא יחלוק על הסבר זה, ודאי שהדגשים הם שונים.